

חג הסוכות תשפ"א - קורונה

חולה קורונה

חולה עם תסמינים שהישיבה בסוכה גורמת לו צער - פטור מן הסוכה (סוכה כה; שו"ע תר"מ, ג.).

בלילה ראשון: יקדש ויאכל כזית פת בסוכה אף אם הוא מצטער (אך לא יברך "לישב בסוכה" - מ"ב תרל"ט ס"ק לה. ואם בתוך הסוכה איננו מצטער יותר מאשר בבית, יאכל בסוכה ואף יברך).

אם מאוד קשה לו מחמת מחלתו, יכול להקל לאכול בבית (עיינו רמ"א תרל"ט, ה; תר"מ, ד; גר"א ומ"ב שם, האם בערב הראשון יש פטור של "תשבו כעין תדור").

אם הוא מסכן אנשים אחרים בישיבתו בסוכה - פטור לגמרי מן הסוכה, ואף אסור לו לאכול שם.

חולה שיש לו תסמינים ואין לו צער מעצם הישיבה בסוכה, דינו כשאר אנשים בבידוד.

אדם שנמצא בבידוד

אם אפשר לבנות עבורו סוכה מיוחדת, צריך להתאמץ לבנות סוכה (עיינו מ"ב תר"מ ס"ק כד, ואכמ"ל).

אם אין אפשרות לבנות עבורו סוכה מיוחדת:

א. **אם המעבר לסוכה המשפחתית הוא דרך רשות הרבים, באופן האסור חוקית:** המבודד פטור מן הסוכה (שהרי זו סכנה, ואדם זה נחשב כאנוס, ואף אסור לו לסכן אחרים בשביל מצוות סוכה). לכן מותר לו לאכול הכל בבית, כולל לחם.

ב. **אם הסוכה המשפחתית נמצאת בחצר פרטית או במרפסת, אך גם שאר בני המשפחה משתמשים בסוכה:** עקרונית, כשם שאדם מבודד יכול (חוקית) להשתמש בשירותים או במקלחת בנפרד (עם חיטוי וכו'), כך הוא יכול ללכת לסוכה, אבל בנפרד, באופן שאיננו מסכן את בני הבית, ויש לנהוג כך:

לילה ראשון: יקדש, יאכל כזית (קצת יותר מנפח של קופסת גפרורים) וימשיך את הסעודה בבית ויברך שם ברכת המזון (על פי תרומת הדשן צ"ה; מ"ב תרל"ט ס"ק לו). אחר כך ייכנסו שאר בני הבית (לאחר חיטוי מתאים) ויאכלו בסוכה את סעודת החג.

שאר החג: יש לאכול בזמנים שונים, כך שכולם יוכלו לאכול בסוכה. לחילופין, המבודד יכול להקפיד לאכול רק אכילת ארעי, ואז רשאי לאכול מחוץ לסוכה. **אכילת עראי** היא אכילה ללא לחם וללא מזונות רק עד כביצה (עיינו שו"ע תרל"ט, ב ומ"ב שם. בקורונה ניתן להקל שמי שבבידוד יכול לאכול מחוץ לסוכה כל מאכל שאיננו לחם או מזונות, גם בכמות גדולה).

פתרון יצירתי: אם יש מקום בסוכה, ניתן לחלק את הסוכה באמצעות ניילון שקוף, וכך יוכל המבודד להיות בסוכה מבלי לסכן את בני המשפחה. כמובן שצריך לעשות את הדבר בצורה בטיחותית, וכדאי גם לאוורר את הסוכה.

מי שאין לו סוכה

אנשים רבים נמצאים במקומות לא מתוכננים, ולא יצליחו לעשות סוכה לחג, כפי שראינו קודם:

א. **בלילה הראשון** צריך להקפיד לאכול כזית פת בסוכה.

ב. **בשאר ימות החג** כדאי לנסות לעשות משמרות עם סוכות אחרות. אם הדבר לא מתאפשר, מצד הדין ניתן לאכול מחוץ לסוכה (כדין הולכי דרכים (תר"מ, ח), ורשאי לאכול גם לחם). ואם לעיתים יש סוכה אך רוצה לאכול בדיוק כאשר הסוכה תפוסה, יאכל רק אכילת ארעי.

דינים שונים

סוכה מאווררת: אם יש צורך לעשות סוכה מאווררת בגלל הקורונה, ניתן להסתפק בסוכה שיש לה דפנות המגיעות עד גובה 80 ס"מ (ועדיף מטר). ניתן לעשות גם דפנות אלו מחוטים שיש ביניהם מרחק הקטן מ-24 ס"מ (ועדיף 22 ס"מ). עד גובה 80 ס"מ ועדיף עד מטר).

שימוש בסוכה לפני סוכות: ניתן להשתמש בסוכה לכל צורך שהוא גם בלי לפסלה.

שימוש בסוכה בשמחת תורה: צריך לפסול לפני החג קטע קטן מהסכך (32 ס"מ על 32 ס"מ) כהיכר, שלא יושב בה לשם סוכה (סוכה מח. שו"ע, תרס"ו, א), או לפסול בדרך אחרת. במקום צורך ניתן להקל אף אם פינו את הכלים של סוכות מהסוכה.

פרגולה שעשאה לתפילה ורוצה להשתמש בה לסוכה: אם היא נעשתה מלכתחילה באופן שכשר לסוכה, ישים עליה לפני החג חתיכה קטנה של סכך (8 על 8 ס"מ) כחידוש לסוכה (תרל"ו, א).

העברת ארבעת המינים מאדם לאדם:

צריך להיזהר לא להעביר ארבעת המינים מאחד לשני (פרט לאותם בני משפחה). אם יש צורך להשתמש בארבעת המינים של אדם אחר, יש לחטא את הידיים באלכוהול לפני הנטילה ואחריה (ועדיף לנהוג כך מאשר לשים כפפות - עיינו שו"ע תרנ"א, ז ומ"ב שם).

הלכות ארבעת המינים

השנה, רבים לא יכולים לבחור ארבעת המינים בעצמם. כדי לדעת את ההלכות המרכזיות, אנו מצרפים תרשים של הלכות ארבעת המינים (מספרי "הלכה ממקורה - ארבעת המינים"). **השנה, שהיום הראשון חל בשבת, ניתן להקל יותר** (סוכה כט; לו: ועוד), לכן:

א. דברים הקשורים להגדרת ארבעת המינים - חלים כל הסוכות: פסול אתרוג מורכב, הדס שאינו משולש, חוסר בשיעור.

ב. **בעלות:** אין צורך שארבעת המינים יהיו "שלכם" (ניתן לשאול מאדם אחר, כדלעיל).

ג. **חסר:** כשר בשאר הימים. לכן למשל אתרוג שניקב או נסדק כשר (תרמ"ט, ה).

ד. **פסול הדר:** השו"ע מקל והרמ"א מחמיר (תרמ"ט, ה; ורבים מהספרדים מחמירים לכתחילה). כשיש ספק או סיבה נוספת להקל - ניתן להקל (במיוחד בשעת דחק). **ניתן להקל בדברים הבאים** (כי יש בהם ספק אם זהו פסול הדר וכו'): **לולב** שנחלקה התיומת או נסדקה ("עביד כהימנק" - מ"ב תרמ"ה יז), **נפל הפיטם** ולא נוצרה גומה, ובוודאי כשיש עדיין חלק מהעץ, **נפל הפיטם ויש גומה** אבל ייתכן שנפל על העץ (עיינו מ"ב תרמ"ט לו).

במקרים הבאים ניתן להקל בשעת הדחק: חזזית (נקודות שחורות על האתרוג שבדרך כלל פוסלות - מ"ב תרמ"ט מט, ושעה"צ נג); יבש או מנומר (מ"ב תרמ"ט, לח).

קהלת:

קריאת קהלת היא קריאה ארוכה. כיוון שהתפילה מתקיימת בחוץ, יש מקומות שיתקשו לקרואה בציבור. ניתן להציע שלוש הצעות:

א. לקרוא לפני התפילה.

ב. לקרוא במנחה.

ג. לקרוא בבית (בלי ברכה - וכך מנהג החסידים בכל שנה).

הושענות:

צריך להיזהר מקרבה ומהדבקה. לכן, ניתן לבצע את ההקפות רק במרחק מתאים. אם לא שומרים על המרחק, אין לבצע הקפות. הקפות אלו הן מנהג ולא דין, וכאשר ישנו חשש הדבקה, יש לוותר עליהן. כמו כן ניתן לעשות תורנות, שביום אחד יקיפו כמה אנשים, וביום אחר יקיפו אחרים.

כאשר לא נמצאים בבית הכנסת: ניתן לעמוד עם ספר התורה ולהקיף את ספר התורה. כאשר אין ספר תורה לא עושים הקפות (ביכורי יעקב תר"ס, ב). עם זאת, לדעת הבן איש חי (האזינו, שנה א', אות טו) ניתן להקיף את הבימה גם ללא ספר, ואם אין בימה ולא ספר תורה (כגון אדם חולה בביתו) אפשר להניח תנ"ך על השולחן, ולהקיף באופן זה. ומי שרוצה יכול לנהוג באופן זה גם במציאות שלנו.

הושענא רבה: הדברים זהים - אם ניתן להקיף במרחק נכון, יעשו כך. אם לא, יותרו על ההקפות או שבכל הקפה יקיפו אנשים אחרים.

שמחת תורה - קורונה

קריאת התורה

קריאת התורה

אם יש שלושה ספרי תורה: קוראים כרגיל, ככל שנה. כיוון שהשנה שמחת תורה בשבת, נוהגים לקרוא שישה עולים עד "מעונה" (כאשר את עליית הכהן מחלקים לשתיים: כהן - עד "מדברותיך". לוי - מ"תורה צוה לנו משה" ועד "ועזר מצריו תהיה"), ואת "מעונה" קוראים לשביעי (ויש גם מנהגים אחרים) עד "על במותינו תדרך" (עלייה זו יכולה להיות עליית "כל הנערים"). לחתן תורה - חוזרים וקוראים שוב מ"מעונה".

אם יש רק שני ספרי תורה: נחלקו הפוסקים במקרה זה אם בקריאה השלישית עדיף לחזור לספר הראשון [וזאת הברכה] (רמ"א תרס"ט; ערוך השולחן שם א) או שעדיף לקרוא בספר השני [בראשית] (ביאור הלכה שם, וכך הבין את דעת הרמ"א). למעשה, כדי לא להטריח את הציבור, עדיף במקרה שלנו לחזור לספר הראשון (שהוא קרוב יותר למפטיור, שבפרשת פנחס).

אם יש רק ספר תורה אחד: נוהגים כרגיל, כמו כשיש שלושה ספרים, אלא שגוללים בין קריאה לקריאה.

הגבהת התורה כשקוראים שוב באותו ספר:

האם כאשר יש רק ספר תורה או שניים יש להגביה בין ספר לספר? לכאורה תלוי הדבר במנהגי ההגבהה: אלו המגביהים לפני הקריאה (וכמנהג הספרדים) רוצים **להראות את הקריאה** לציבור, וממילא מסתבר שיגביהו לפני כל ספר. אולם אלו המגביהים **לאחר קריאת התורה** לכאורה מגביהים מדין **כבוד התורה**, ואם כך לכאורה אין עניין להגביה **פעמיים את אותו ספר**.

למעשה אין הדבר מוכרע, ונראה שכוודאי בשמחת תורה היה מקום להגבהה בין ספר לספר, שגם למנהג האשכנזים יש כאן מעין 'פרידה' מהקריאה הנוכחית. אך מכיוון שאין הדבר ברור ניתן לנהוג כפי שרוצים, ובמיוחד במציאות קורונה, שכדי לסייע למגביה צריך שיהיה מישוה מבני משפחתו, ולעיתים נוח יותר לוותר על תוספת הגבהות. ובמקרה זה, יגביה רק בסוף שלוש הקריאות.

הקפות

הרמ"א (תרס"ט) כתב שנהגו להקיף עם ספרי התורה את הבימה "והכל משום שמחה". על אף שאנחנו מקפידים על מנהג זה בשנים רגילות, ויש בכך עניין גדול, אולם דבר זה איננו מן הדין, ואף לא נהג אצל רבותינו הראשונים. לכן, ניתן לנהוג באופן הבא:

א. אם שומרים על מרחק מתאים, ניתן לעשות הקפות (וכל משפחה כמובן יכולה להיות צמודה, כך שהרווח הוא בין המשפחות). אולם יעשו הקפות קצרות בלבד כדי לא לגרום לתקלות. מי שמחזיק את הספר, יחבש כפפות או לפחות ינקה היטב ידיו באלכוה'ל (לפני ואחרי). אין להעביר ספרי תורה בין אנשים במהלך ההקפה. בין ההקפות ישימו אלכוה'ל, יחבשו כפפות ויעבירו את הספרים בין האנשים.

ב. ניתן לשים את ספרי התורה על הבימה (ואם אין ספרי תורה, לשים תנ"ך או ספרים אחרים על הבימה), ולעשות הקפות (בלי ידיים ובמרחק) בלי לגעת כלל בספרי התורה.

ג. ניתן לבקש מכל אחד שיביא ספר לימוד שבו הוא עסוק כעת (למשל מסכת עירובין ללומדי הדף היומי), וניתן לרקוד עם הספרים הללו במקום עם ספר תורה (ואת ספרי התורה להניח על הבימה). דרך זו למדתי ממנהג ישיבת חכמי לובלין, שם הנהיג הרב מאיר שפירא שיעשו הקפות לא רק עם התורה אלא גם עם הגמרות.

ד. ניתן לעשות ריקוד של כל משפחה באיזור שלה (אפשר עם ספרי לימוד וכו'), ולא לעשות הקפות רגילות. לרקוד כמה דקות לכל הקפה, ולעבור להקפה הבאה.

ה. אם יש חשש שלא תהיה הקפדה על כללי הבריאות, יש לוותר על ההקפות ולשמוח עם התורה ללא הקפות.

לאור הנחיות אלו ממילא ההקפות אינן ארוכות. אם יש קושי נוסף בגלל תנאי מזג האוויר וכדומה ניתן לדחות את ההקפות סמוך לתפילת מנחה או בזמן אחר.

השמחה

שמחת תורה איננה רק שמחה של התורה. זו שמחה שלנו בתורה! דווקא במציאות שלנו אנו צריכים לחזק כל שמחה ולא להשבייתה!

עלינו להוסיף שמחה, לרומם את הרוח ולחזק את כוחות האנשים. הסגר קשה ואיננו מוסיף שמחה אצל רוב האנשים. ביטול מנהגי שמחת תורה עלול להוסיף עוד קומה לדאבון הלב שאיננו רצוי.

לכן אדרבה, עלינו דווקא להתחזק בשמחה ולמצוא את הדרך לקיים את המנהגים השונים ולשמוח בחג בצורה שמתאימה לקורונה (וכמובן בשנה רגילה נעשה בע"ה הכל כרגיל).

עליות לתורה

הרמ"א (תרס"ט) כותב שנהגו "להרבות הקרואים לספר תורה" בשמחת תורה. כאשר יש מניין מצומצם אין בעיה להמשיך את המנהג ולהעלות את כולם. אך כאשר הדבר לא מתאפשר ולא רוצים להאריך בתפילה במציאות שלנו, ובפרט ש מתפללים בחוץ, ניתן לנהוג כדלהלן:

א. ניתן להסתפק בשבעה עולים (ומפטיר) ולא להעלות יותר.
 ב. **הצעה מיוחדת לשנה זו:** ניתן להתחלק לקבוצות (במרחקים נכונים מצד הקורונה) - כאשר אחד מכל קבוצה עומד קרוב לספר, רואה את הכתב וגם מברך, וכל השאר מקשיבים ועונים אמן ויוצאים בברכתו. כך יעשו גם בברכה האחרונה.

לכן: **לעליית כהן יברך כהן אחד, וכל הכהנים יעמדו לצד במרחקים של שני מטרים (למרות שאינם רואים את הכתב) ויענו אמן. כך יעשו גם הלויים, וגם בכל עלייה של ישראל. באופן זה כולם יעלו, אבל הדבר לא ייקח זמן ארוך.**

ביאור מקור ההצעה: המגן אברהם תרס"ט כותב שנהגו בשמחת תורה שכמה אנשים עולים יחד (אך התקשה בכך, כי כאשר שניים מברכים - לא שומעים היטב). המשנה ברורה (ס"ק יב) מביא מנהג זה, וכותב (בעקבות הפרי מגדים) שעדיף שאחד יברך לכולם, וכולם יקשיבו, יתכוונו לעלות איתו ויענו אמן. לפי מנהג זה, ישנו רווח נוסף, שהעונים אמן נחשבים כמי שעלו לתורה, בהסתמך על המקילים שעולה לא צריך לראות את הכתב, ואין כאן חשש לבטלה (הארכת בשיטות אלו בתשובתי הארוכה על תפילה במרפסות ובחצרות).

בשער הציון (ס"ק יא) כתב שטוב שהחמישה הראשונים (ובמקרה שלנו שבעה - שבת) יעלו אחד אחד, כדין כל קריאה ביום טוב (ובשבת). אך נראה, שאין זה מעיקר הדין, ובקורונה ניתן להקל גם בכך.

אמירת "רשות" לחתנים

בנוסח האשכנזים, ניתן לקצר באופן הבא:

רשות לחתן תורה: מרשות האל הגדול הגיבור והנורא, ומרשות מפז ומפנינים יקרה, אפתח פי בשיר ובזמרה להודות ולהלל לדר בנהורא, שהחיינו וקיימנו ביראתו הטהורה, והגיענו לשמוח בשמחת התורה. ובכן יהי רצון מלפני הגבורה, לתת חן וחסד וחיים ונזר ועטרה לרבי (פלוני בן פלוני) הנבחר להשלים התורה, לאמצו, לברכו, לגדלו בתלמוד תורה, לקרבו, לרחמו, לשומרו מכל צוקה וצרה. ובשכר זה יזכה מאל נורא, לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ומקיימי מצוות בתוך עם יפה וברה, ויזכה לשמוח בשמחת בית הבחירה. יעמוד רבי (פלוני בן פלוני) חתן התורה.

רשות לחתן בראשית: מרשות מרומם על כל ברכה ושירה, נורא על כל תהילה וזמרה. ובכן נסמכתי דעת כולם לבררה, בחור הרימותי מעם תוך החבורה, צדק וחסד ורודף באורח ישרה, ועתה קום רבי (פלוני ב"ר פלוני) עמוד להתאזרה, בא והתייצב לימיני וקרא, מעשה בראשית לכבודו צור ברא, מהר עמוד עמוד רבי (פלוני בן פלוני) חתן בראשית ברא, מרשות הקהל הקדוש הזה וברך אל גדול ונורא, אמן יענו אחריך הכל מהרה, יעמוד (פלוני בן פלוני) חתן בראשית.

בנוסח הספרדים ניתן לקצר כך:

א. קיצור ה"יהי רצון" הארוך בהוצאת ספר תורה.

ב. קיצור התפילה "לגומרה של תורה".

ג. שירה סמלית של הפזמונים ששרים לעליית חתן מעונה, חתן תורה וחתן בראשית

ד. השמטת שירים לכל עולה (כפי שנוהגים בחלק מהקהילות בסדר האחרון).

מי שברך:

אין להאריך במי שברך. ניתן לנהוג כך:

א. אפשר לומר "מי שברך האבות הוא יברך את הבנים ונאמר אמן".

ב. לחילופין, אם מקבלים את ההצעה שבכל עלייה יעלו כמה אנשים יחד, ניתן לומר מי שברך אחד, ולומר את השמות של כולם "מי שברך... הוא יברך את פלוני ב"ר פלוני ואת כל משפחתו, ואת פלוני ב"ר פלוני ואת כל משפחתו...".

עליית כל הנערים ועליית חתני תורה ובראשית:

השנה לא נפרוס טלית מעל הילדים ולא מעל חתני תורה ובראשית. שקיות לילדים - ניתן לתת כרגיל, כמובן תוך שמירה על כללי הקורונה והכנסת ממתקים סגורים לשקית.

אלכוג'ל:

השנה יש להשתמש באופן נרחב באלכוג'ל, אולם צריך להיזהר שלא יטפטף על ספר התורה (ולכן יש להרחיקו מהספר), ובאופן כללי להיזהר מפני שזהו חומר דליק.

יחיד בביתו:

אומר "יזכור" ביחידות, ובתפילת מוסף אומר "משיב הרוח ומוריד הגשם", לאחר שידוע שהציבור כבר אמר.

הקפות - לא עושה, אך יכול כמובן לומר ולשיר את הפסוקים והפיוטים שרגילים לומר בזמן ההקפות (הן של הערב והן של הבוקר). וטוב שבני המשפחה ירקדו עם גמרא או תנ"ך, וכפי שכתבנו לגבי הציבור.